

«воздух науки и культуры». Именно в процессе формирования, перестройки и функционирования метатеоретических оснований наиболее отчетливо прослеживается социокультурная размерность научного знания. С одной стороны, основания науки непосредственно обусловлены характером исследуемых объектов, конкретными фактами, моделями и теориями, с другой – формируются целым комплексом мировоззренческих, ценностных и прочих факторов, опосредуя их влияние на конкретные методы эмпирического и теоретического исследования [3].

Литература:

1. Маркс К. Математические рукописи. – М., 1968. – С. 55 – 57.
2. Мински М. Фреймы для представления знаний. – М.: Энергия, 1979.
3. Степин В.С. Теоретическое знание. – М., 2000. С. 185 – 292, 610 – 619.

СТВОРЮЮЧА ТА СТВОРЮВАЛЬНА СИЛА ОСВІЧЕНОЇ ЛЮДИНИ

Кривцова Н. В.

Усвідомлення специфічної ролі професійного навчання в житті людини, обумовлює становлення парадигми сучасної освіти, перед якою постало складне двоєдине завдання: з одного боку, широке впровадження у навчально-виховний процес новітніх інформаційно-комп'ютерних технологій та осучаснення на їх основі, а з іншого – необхідність формування у молоді компетенцій для успішної самореалізації освіченої людини.

Традиційні моделі академічної освіти змінюють інноваційні і мережеві. Як зазначено в Законі України «Про вищу освіту», від професіонала сьогодення вимагає вже не тільки професійні знання та вміння, а й інших компетенцій, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності [4, Ст.1 п.19]. Вважається, що вже недостатньо передачі новому поколінню традиційним способом культурного досвіду минулого і формування системи базових знань і умінь, що дозволяють індивіду в подальшому перейти до самостійного засвоєння загальнолюдських знань, сенсів і цінностей на власному досвіді тому, що заздалегідь невідомо, що саме знадобиться кожній людині в подальшому. Але аналіз існуючих моделей показав, що незважаючи на різноманіття освітніх технологій, їх об'єднує орієнтованість більшою мірою на життєві потреби сьогодення, на якийсь ідеальний рівень освіченості та/або умов досягнення успіху, майже не враховується складність і динамічність природи людини, її реальні і потенційні можливості самоорганізації в складному мінливому світі та тенденції саморозвитку людської цивілізації в цілому.

Приступаючи до будь-якого виду діяльності, людина прагне побудувати цілісну схему майбутнього, і першим етапом цього процесу є сприймання і розуміння інформації, яка надходить із зовнішнього світу та з внутрішньо-особистісного простору завдяки співвіднесенням і зв'язуванням окремих частин і вимірів Всесвіту, на які, природно, поділяється у відповідності з її власними цілями та бажаннями. Причому в кожній людині формується, руйнується та відновлюється унікальна різницево-багатовимірною композицією внутрішньо-зовнішнього суб'єктивно-об'єктивного біопсихосоціального світу, у якому вона живе та діє, що потребує не тільки певних компетенцій, знань, вмінь та навичок, а ще й сил щодо самореалізації та самогармонізації в мінливих умовах творчого самозмінювання на різних рівнях взаємодії і ко-еволюції з Всесвітом зі збереженням власної цілісності та продуктивності.

В мінливих умовах становлення нової культури нового суспільства та високошвидкісних трансформацій повсякденного буття, зростаючого розриву між складністю сучасного світу і здатністю людини її усвідомлювати та адекватно і продуктивно діяти в «інформаційному хаосі» недостатньо тільки знати і вміти, необхідно відновлювати та

творчо використовувати свій інформаційний багаж зі збереженням власної цілісності та унікальності, що накладають певні вимоги до особистості професіонала. Нагадаємо, що професія (з нім. *der Beruf*) – це не тільки спеціальність, зайняття, а й покликання, яке шукає людина в закладах професійної освіти. Проте місія та призначення – це універсальні дефініції, які відкриваються у власному досвіді освіченої людини в процесі самореалізації, зокрема професійної та неминуче розчарування, якщо не враховується важлива роль власної свідомої активності особистості в її створенні. В той час криза, комерціалізація і тотальна корупція, політична та соціально - економічна нестабільність в цілому, сприяють формуванню маргінального суб'єкта, спрямованого на отримання посади, а не професії, яка дозволяє розкрити і реалізувати унікальність людини, її можливості та мрії.

Сучасній людині потрібні вже не стільки «динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність» [4, Ст.1 п.13], а й компетенцій щодо вільного та свідомого оволодіння новою інформацією та формування системи знань шляхом пізнання і самопізнання; узгодження власної системи цінностей з загальнолюдськими та розуміння своєї відповідальності за власну особистісно-професійну і світову гармонію, цілісність людського в людині та єдність з Всесвітом, на основі чого розгортається світоглядна та життєва позиція, усвідомлюється триєдинство соціально-біологічної та духовної сутності освіченої людини. Тому в центрі сучасних особистісно-орієнтованих освітніх практик опиняється людина, яка здатна виявляти і встановлювати гармонійні взаємозв'язки між собою, суспільством і природою, а велике значення набувають гуманітаризація і гуманізація освіти в цілому. В широкому розумінні ці процеси спрямовані на забезпечення умов для самореалізації особистості, зростання її готовності до самоосвіти і особистісно-професійного самовдосконалення протягом життя, проте слід розрізняти ступінь і рівень/тип самореалізації особистості-професіонала. Наприклад, проект «нового Просвітництва», запропонований в ювілейній доповіді Римського клубу, вказує не тільки на необхідність реформування освіти, а й ставить питання про мислення та оновлення знання з позицій таких світоглядних орієнтирів як гуманізм, звільнений від антропоцентризму, відкритий, але сталий розвиток, компліментарність і синергія, а головна мета освіти визначається в переході від навчання запам'ятовувати і розуміти до навчання мислити по-новому і систематично [16, с. 196].

Виявляється, що питання забезпечення високої якості підготовки сучасних фахівців безпосередньо пов'язане з такими категоріями, як соціально-психологічне здоров'я, людські ресурси, потенціал самореалізації особистості (самоврядування, саморозвиток, самоосвіти тощо) створювальна та створюючі сили освіченої людини, що посилює роль психологічної складової освітнього процесу університетів, яка спрямована на підвищення його якості через створення відповідних систем освітнього коучингу і педменеджменту, а доповнення професійних компетенцій універсальними актуалізує роль філософсько-світоглядної складової професійної освіти в цілому. Тобто стає питання підвищення якості освіти через створення відповідних умов самореалізації і самогармонізації особистості сучасного фахівця протягом життя, зокрема формування поряд з прийнятими базовими академічними професійними компетенціями (*hard skills*), а в зв'язку з тотальною комп'ютеризацією і становленням нової культури інформаційного суспільства ще й певних цифрових (*digital skills*) та соціально-особистісних компетенцій (*soft skills*) у всіх учасників освітнього процесу. Йдеться про розвиток мислення, яке здатне сприймати, організовувати, узгоджувати, відновлювати і з'єднувати компоненти світу для його розуміння.

Проте важливо усвідомлювати, що за допомогою найсучасніших освітніх технологій зростає ймовірність перетворення особистості як живої різно-багатовимірної полісутнісної цілісності, яка має певні якості, що прийнято вважати «суто людськими» в носія лише певних професійно-особистісних компетенцій, а більш гуманнішим буде збереження головної мети освіти як джерела нових можливостей не тільки соціальної адаптації і соціалізації, а й свідомої продуктивної самореалізації освіченої людини як «*educated person*».

Тобто йдеться про такі базові функції системи освіти як «формування, розвиток, тренування» необхідних якостей людини як члена суспільства («a person is educated»), що підвищують її ресурсність та дозволяють досягти успіху в певній сфері життєдіяльності, в тому числі економічну і політичну міць держав, та/або як джерела трансформування людської природи і суспільства в цілому. Так, Огнев'юк В.О. вважає що одним з найважливіших завдань освіти стає формування людини нового типу нового еволюційного рівня – людини освіченої (homo educatus), яка вигідно відрізняє її від homo sapiens [11]. Але, стає питання: вигідно для кого/чого?

Аналіз змісту дефініції «людина освічена» («Homo educatus») показує, що мова йде про людину як живу істоту (з англ. human), представника людського роду «Homo Sapiens», яку з розумної (Homo Sapiens) «формують» як освічену, тобто за допомогою освітніх практик вона стає тренуваною, дресованою тощо (за англ **Human** is educated.).

На рис.1. представлено модель авто-еко-організації освіченої людини в умовах вишу зі збереженням її унікальної різницево-багатовимірної полісутнісної автопоетичної цілісності, становлення якої забезпечує створювальна сила, що знаходить свій прояв в процесах ідентифікації і автентифікації та в певних умовах стає створюючою.

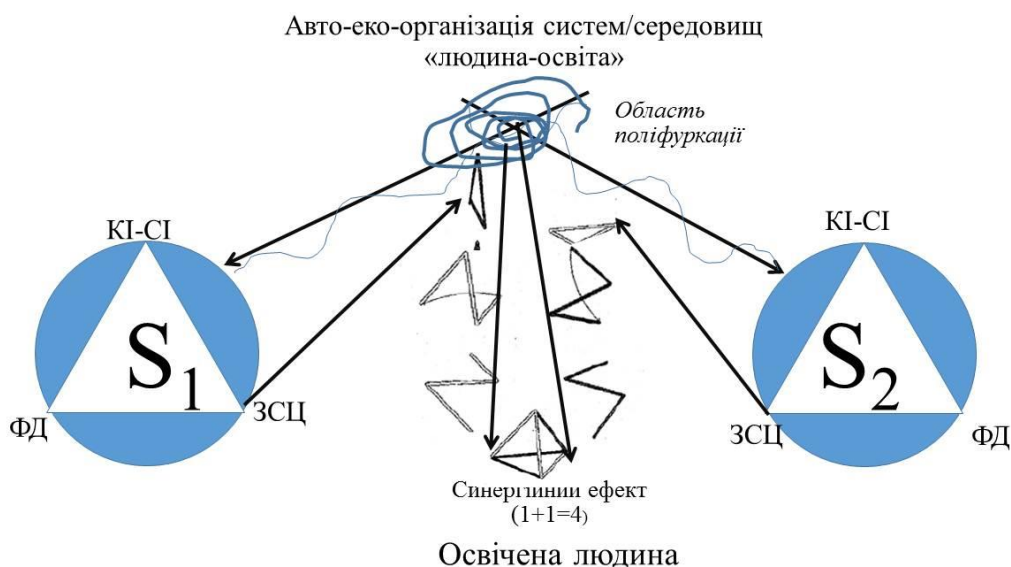

Рис.1. Модель авто-еко-організації освіченої людини в умовах вишу

Примітки: О – людина та освіта як об’єкти взаємовпливів, S_1 – людина як суб’єкт власної життєдіяльності, S_2 – система-мережа освіти як суб’єкт культурно-історичної взаємодії, ФД – формально-динамічний вимір, KI-CI – культурно-історичний та соціально-імперативний виміри, ЗСЦ – виміри значень, сенсів та цінностей.

До речі, створювальна сила (рос. созидательная, з англ: co-determinative, co-generative Strength – constructive (рос. конструктивный, созидательный, строительный, творческий, подразумеваемый конструктивный), formative (рос. образующий, созидательный, укр. формуючий), originative (рос. творческий, порождающий, дающий начало, происхождения) – це емерджентна властивість людини як живої істоти, джерело її автопоезису, показник рівня її складності, яка забезпечує певний рівень свободи від обставин, самоідентифікацію (вміння поєднувати, диференціювати і визначати пріоритети серед численних видів і способів діяльності, побудова власної ієрархії потреб і цінностей та здійснення відповідно до цієї ієрархії життєвої концепції), індивідуацію (повна інтеграція особистості) та її готовність до самодетермінації і свідомої творчої продуктивної самореалізації; тоді як створюючі сили

(рос. «создающая», англ «creative power» (творческая), «making» (делающий) та «созидающая» з англ Generate (генерировать, породжать, производить, вызывать, образовывать)) завжди вимагають пояснення про результати об'єктивації творчої сутності людини, опредметнення, в тому числі самотворчість та реалізація в зовнішньому світі в рамках професійної діяльності, що сприяють розвитку/саморозвитку певних здібностей і компетенцій.

Р.Г. Баранцев дійшов висновку, що активна сила в цілісній картині світу являє ту ж саму іпостась, що і час в триаді «простір-час-масштаб», яка породжуючи нове стає креативною [2, с. 80-81], а на думку Канта, матерія наповнює простір не тільки завдяки власному існуванню, а й завдяки особливій рухаючій силі, яку філософи розглядають як онтологічну сутність та атрибут матерії (А. Бетлер), що від самого початку притаманна самій матерії (Микола Кузанский), яка виявляється у відношеннях і фіксується у свідомості як одна з фундаментальних ідей, що здатна пояснити інші складні ідеї, як наприклад, свободу (Джон Локк) [2, с. 80].

Тринітарна методологія сучасної науки надає поняттю активної сили фундаментальний статус, проте А. Бетлер підкреслює, що хоча багато філософів так чи інакше пов'язують силу з матерією та рухом, та зробили висновки про її існування як рушійної основи, але сила не стала філософським інструментом пізнання. Загальновизнаним в психології також є положення про наявність в особистості створювальної сили, сутнісною характеристикою якої є потенція відкритих систем/процесів до саморуку, що в певних умовах стає творчою. Цей феномен розглядається як приховане психічне явище [12], як сукупність наявних засобів, можливостей в деякій області, в деякому відношенні [3], як здатність, що може реалізуватись за певних умов; достатність сил для якої-небудь діяльності» [14, с. 638], міць і сила, можливості, запаси, джерела, що є в наявності і можуть бути мобілізовані, приведені в дію, використані для досягнення певної мети, здійснення плану; вирішення якої-небудь задачі; можливості окремої особи, суспільства, держави в певній галузі [13, с. 1058]. Але слід зазначити, що сутність цієї «сили» не зводиться до однобічного впливу суб'єктів на об'єкти, а передбачає діяльність і прояви назовні.

Підкреслюючи неприпустимість перетворення на засіб як іншими людьми, так і самою собою, ще І. Кант стверджував, що людина – це творець, а її прагнення до осягнення і творення світу виступає основою світобудови [5]. Саме тому сучасні освітні проекти повинні враховувати закономірності становлення «людського в людині», які не можна ігнорувати або намагатися обійти за допомогою навіть найсучасніших освітніх технологій. Народження освіченої людини, яка не тільки «покликана гармонізувати своє буття і свою духовну сферу з буттям світу» [10], а й здатна до свідомого творчого самозмінювання в мінливих умовах взаємодії і ко-еволюції з Всесвітом на різних рівнях зі збереженням власної автентичності - це не рядова педагогічна «головоломка», що виникла під впливом чергового соціального замовлення на формування сучасного висококваліфікованого фахівця, а освіта — це не абстрактний процес формування «нової людини» з наперед заданими властивостями і якостями, які відповідають прийнятним в суспільстві культурно-історичним установкам і поведінковим стереотипам тощо.

Важливо враховувати, що знання завжди особистісно та в певному сенсі унікальне. Ще В.І. Вернадський, підкреслював, що пізнаючи, наш розум не спостерігає, а формує дійсність, а думка є найпотужнішою силою [1, с. 281, 353]. Е. М. Князева стверджує, що нове знання емерджентне та в той же час латентно передбачене в елементах знання, існуючих на даний момент [6, с. 123]. На думку В. В. Налімова, сенси від самого початку задані в своїй потенційній формі, але людина творчо розпаковує континуум смислів. У процесі комунікації дослідник інформаційних ресурсів визнає деякі знання, підходи, методи прийнятні для себе, а інші відкидає, причому цей вибір значною мірою позараціональний [9, с. 162]. Дослідження О. С. Шохова доводять, що володіння науковим знанням певною мірою виявляється подібним володінню власним тілом, а щоб зробити деяку його частину своєю, потрібно, щоби знання увійшло у «плоть і кров», було прожите и пережите, відчуті і свідомо на тому

же рівні, на якому відчувається і проживається усвідомлення власного тіла як «мого», й лише в цьому випадку виникає феномен екзистенціальної нероздільності себе і наукового знання, яким вдалося оволодіти конкретній людині, його своєрідне «знаннєве тіло» [15].

Отже в процесі пізнання ми кожного разу створюємо нові знання, спираючись на вже існуючі власні знання, або створені кимось формуємо сенс нової інформації співвідносячи «знаннєве тіло» з власним досвідом і мрією. Тому освічена людина – це певна якість життя самої людини та її створювальна й створююча сили, що забезпечують певні тип/рівень і ступінь самореалізації особистості як складної різно-багатовимірної полісутнісної автопоетичної автентичної системи-мережі (цілого і цілісності), яка здатна до авто-еко-організації, самотрансценденції і самогармонізації в мінливих умовах зі збереженням власної цілісності і продуктивності, має потенції створювати умови власного життя і успіху та можливості відновлювати і зміцнювати здоров'я, є джерелом збагачення як окремої людини, так й суспільства взагалі, навіть в умовах кризи [7; 8]. Причому освіта з одного боку постає як продукт автопоезису людства як складної відкритої різно-багатовимірної живої полісутнісної цілісності, здатної до авто-еко-організації, з другого може трактуватися як аутопоетично самовідновлювальна система-мережа, яка має певну мету та форму суспільної комунікації і саморегуляції, отримує від оточуючого середовища все необхідне для свого існування, зокрема входить у відношення структурно-функціонального взаємозв'язку із свідомістю суб'єкта пізнання (який також є складною аутопоетичною системою), окреслює свої кордони. Вона не тільки є простором, в якому в сприятливих умовах об'єднуються фахівці різних галузей, в тому числі науковці, педагоги, психологи, керівники тощо, який стає умовою формування необхідних знань, вмінь, навичок, а й стає стратегічною сферою соціокультурного буття людства та підвищення ресурсів як окремої людини, так і зміцнення держав, в якому виявляються результати колективних ефектів «людинотворчих» між-, транс- і мультидисциплінарних освітніх практик, що відповідають за створення умов свідомої творчої самореалізації особистості професіонала та самовдосконалення в обраній сфері життєдіяльності через самоосвіту, саморозвиток певного типу мислення, особистісно-професійних компетенцій і здібностей, трансформується в автентичне джерело створювальної і створюючих сил освіченої людини в цілому.

Література:

1. Аксенов Г.П. Вернадский / Г.П. Аксенов. – Москва: Соратник, 1994. – 542 с.
2. Баранцев Р.Г. Активность саморазвития / Р.Г. Баранцев // Синергетическая парадигма. Социальная синергетика. – М.: Прогресс-Традиция, 2009. – С. 79–84.
3. Василенко П.М. Словник-довідник соціального працівника: навч. посіб. / П.М. Василенко, В.С. Васильченко, В.М. Галицький. – К.: ІПКДСЗУ, 2007. – 322 с.
4. Закон України. Про вищу освіту // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – №37-38, ст.2004.; 2015. - № 6, ст.40.
5. Кант И. Антропология с прагматической точки зрения / И. Кант // Сочинения: В 6-ти томах. – М.: Мысль, 1966. – Т. 6. – С. 743.
6. Князева Е.Н. Синергетическое видение креативности человека / Е.Н. Князева. – М., 1999. – С. 114–133.
7. Кривцова Н.В. Психологічні особливості потенціалу самореалізації особистості : дис ... канд. психол. наук: 19.00.01: Загальна психологія, історія психології / Н.В. Кривцова. – Одеса, 2018. – 296 с.
8. Кривцова Н.В. Шлях до гармонії життя: теорія і практика самореалізації: монографія / Н.В. Кривцова. – Одеса: Олді-плюс, 2017. – 380 с.
9. Налимов В.В. Разбрасываю мысли. В пути и на перепутье / В.В. Налимов. – М.: Прогресс-Традиция, 2000.
10. Огнев'юк В.О. Освітологія – науковий напрям інтегрованого дослідження сфери освіти / В.О. Огнев'юк, С.О. Сисоєва // Рідна школа. – 2012. – № 4–5 (квітень–травень). – С. 44-51.

З М І С Т

Передмова.....	4
<i>Айтов С.Ш.</i> Соціально-гуманітарний горизонт сучасної філософії історії та розвиток модерної освіти.....	6
<i>Антонюк С.А.</i> Творчество как философская проблема.....	7
<i>Барковская А.В.</i> Амбивалентный статус философии в пространстве образовательных реалий.....	9
<i>Vorobjova S.V.</i> Critical thinking and academic writing as educational technologies in digital society.....	12
<i>Доннікова І.А.</i> Створювальне знання як концепт.....	13
<i>Загріїчук І.Д.</i> Системність знання як проблема в сучасній освіті.....	15
<i>Іванова Е.М.</i> Университет как ресурсная система.....	17
<i>Касперович Г.И.</i> Философские основания современного научного стиля мышления.....	19
<i>Кривцова Н.В.</i> Створююча та створювальна сила освіченої людини.....	21
<i>Кучер М.М.</i> Розвиток менеджменту ХХІ століття: філософсько-методологічні аспекти.....	26
<i>Майборода П.А.</i> Творча побудова навчального процесу: проблеми та перспективи.....	28
<i>Малівський А.М.</i> Реабілітація метафізики в сучасній філософії.....	29
<i>Мелков Ю.А.</i> Гуманистические интенции образования для устойчивого развития общества.....	31
<i>Можейко М.А.</i> Особенности современного философского и научного мышления.....	33
<i>Натаров В.П.</i> Самоосвіта – самостійна творча праця студента.....	34
<i>Нерубаська А.А.</i> Применение системной методологии в преподавательской практике.....	36
<i>Павлова А.Т.</i> Слагаемые успешной технологии обучения в ВУЗе.....	38
<i>Павлова О.С.</i> Технології трансферу гуманітарного знання та якість освіти.....	40
<i>Пунченко О.П.</i> Культивирование нового интегрального мышления – исходное требование «нового Просвещения».....	43
<i>Снітько Д.Ю.</i> Проблема комунікації в навчальному процесі.....	45
<i>Спаський І.Д.</i> Використання евристичних методів у викладацькій діяльності в співвідношенні абстрактного та конкретного.....	46
<i>Степанова К.В.</i> Проблема профессиональной самореализации женщин на морском флоте (на базе НУ «ОМА»).....	49
<i>Ханецька Т.І.</i> Самоактуалізація як особистісна детермінанта культури спілкування фахівця.....	50
<i>Хміль В.В.</i> Антропологічний вимір держави.....	52
<i>Шевчук О.М.</i> Філософія як створювальне людинознавство.....	53
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ	
<i>Антонюк С.А.</i> Интеллектуальное здоровье личности и возможности его оптимизации.....	55
<i>Доннікова І.А.</i> Здоров'я як складова індивідуальної культури.....	58
<i>Натаров В.П.</i> Психологічний аналіз труднощів у навчальній діяльності студентів.....	60
<i>Павлова О.С.</i> Здоров'я особистості крізь біоетичну парадигму.....	63
<i>Шевчук О.М.</i> От «философии сердца» к философии здоровья.....	65
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	68

Рекомендовано до видання Вченою радою факультету морського права та менеджменту
Національного університету «Одеська морська академія»
Протокол № 11 від 19 червня 2019 року

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

І.А. Доннікова, д-р філос. наук,
Н.В. Кривцова, к. психол. н.,
Є.М. Іванова, к. філос. н.,
О.С. Павлова, к. філос. н.

Створювальне знання: теоретико-методологічні та практичні аспекти / Матеріали
2-го круглого столу «Створювальне знання: гуманізм, інновація, самоосвіта», 14 червня
2019 р. // Під ред. Доннікової І. А. – Одеса: НУ «ОМА», 2019. – 69 с.

У збірнику представлені матеріали 2-го круглого столу «Створювальне знання: гуманізм, інновація, самоосвіта», якій відбувся 14 червня 2019 року в Національному університеті «Одеська морська академія» (м. Одеса, Україна).

Теми обговорення – проблеми знання і мислення, освіти і самоосвіти, методології пізнання, психологічні аспекти навчання, що розкривають особливості самореалізації людини в системі освіти. В окремому розділі представлені матеріали інтернет-конференції «Теоретико-методологічні проблеми здоров'я особистості» (Одеса, 6-13 жовтня 2018 р.), яка відбулася в рамках проекту «Створювальне знання».

Збірник призначено для представників різних галузей наукового і філософського знання, викладачів шкіл і університетів, керівників і студентів.

Тексти представлені в авторській редакції. Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів. За точність і достовірність викладеного матеріалу всю відповідальність несуть автори.

МІНІСТЕРСТВО НАУКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ

МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ПСИХОСІНЕРГЕТИКИ ТА АЛЬФОЛОГІЇ

СТВОРЮВАЛЬНЕ ЗНАННЯ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

МАТЕРІАЛИ

2-ГО КРУГЛОГО СТОЛУ У РАМКАХ НАУКОВО-ОСВІТНЬОГО
МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОЕКТУ
«СТВОРЮВАЛЬНЕ ЗНАННЯ: ГУМАНІЗМ, ІННОВАЦІЯ,
САМООСВІТА»

14 червня 2019 року
м. Одеса